

PER NADAL, TORRONS

Ben mirat, no es mal slogan

Cada dia té el seu folklore, i el dia de Nadal en té més que cap. En els països de vella tradició cristiana, el 25 de desembre ocupa un lloc central en el calendari popular: és la festa per excel·lència, i festa en el sentit més pur de la paraula, és a dir, convocària a l'alegria col·lectiva. Els segles han anat sedimentant en cada poble unes formes de celebració particulars, i això constitueix un capítol important del folklore local. Però ja saben vostès què passa amb el folklore: que es perd. En definitiva, un costum, un vestit o una música, no comencen a ser considerats com folklòrics sinó quan han entrat en una fase d'oblit i de desús. En tant que una «cosa» —costum, vestit, música— manté intacta la seua vigència en els hàbits d'una comunitat, no és folklore. I la gràcia, l'atractiu sentimental i el nervi emotiu del folklore radiquen en això: en la seua condició precària. Parle, és clar, del folklore tal com avui Pentenem. El cicle de Nadal, ara, en els seus aspectes més peculiarment valencians, és folklore.

Ho és ara, però no ho era fa cent anys, per exemple. Pensem quants detalls de la festa nadal·lena del temps dels nostres avis han estat abandonats per la generació dels nostres pares i per la nostra. Les cançons autòctones, ¿qui les canta ja? Els menjars típics de la diada, ¿quines cuines els sostenen encara? Les cerimònies patriarcales del besamans, amb les estrenes en metàl·lic per a la família subordinada, ¿no estan a punt de desaparèixer? Hi ha pobles apartats, hi ha grups socials conservadors, hi ha cases de «solera», on tot allò perdura d'una manera viva i espontània. Però la veritat és que la tendència general està produint un canvi bàsic en aquestes qüestions. En compte de cantar les cançons indígenes, els infants canten cançons importades —des de l'«Arre, borriquito» al «Heilige nacht»—; l'«olla» ritual i la seua «pilota», del dinar de Nadal, i els vins de la terra, són substituïts pel titot i el xampany més o menys sofisticat; les estrenes vénen suplantades pels regals...

¿Ho hem de lamentar? En algun cas —les cançons, per exemple—, sí. En els altres, potser no tant. De tota manera, hi ha un fet incontrovertible: la civilització actual, i els mecanismes econòmics que l'animen, promouen una marcada uniformitat en els modes i les modes de

vida a tot arreu del món. Els instruments de difusió —premsa, ràdio, televisió— hi contribueixen en gran escala, i els esforços publicitaris donen el to dels mercats en una mida excepcional. La gent —l'home del carrer— es deixa endur per aquesta pressió moral i material, i s'adapta a les formes de consum i de gust que li són suggerides. La qual cosa —no podem negar-ho— té certs avantatges considerables. El vell Nadal, ja en ruïnes, tenia els seus encants. Però el Nadal d'avui també té els seus. La festa s'ha eixamplat en recursos i en filigranes. Ara la celebrem amb més possibilitats —si més no, teòriques— de s'abaritisme. En el fons, tot això és una martingala de botiguers. D'acord. Però val la pena. Encara que siga a costa de sacrificar les menudes variants localistes, tan entranyables i glorioses.

Una cosa s'ha salvat, a pesar de tot, en aquesta decadència general del folklore nadalenc vernacle: els torrons. I no solament s'ha salvat per a nosaltres, sinó que l'hem incorporada a la festa

d'altres països. Els torrons són un antiquíssim producte valencià: la seua confecció més acreditada s'avalua amb els noms d'una parella de ciutats nostres, Xixona i Alacant. Postres o llepolia autònoma, els torrons valencians havien fet fortuna a l'Europa del segle XVI, ja. Tenim documentat aquest vell èxit del nostre dolç. I per una raó que no resulta fàcil d'aclarir, ara ens trobem que els torrons s'han convertit en un ingredient imprescindible en les taules familiars del Nadal. Dirieu que un Nadal sense torrons és un Nadal incomplet. La pasta d'ametles i mel, tan sàviament treballada als obradors del Sud del País Valencià, ha conseguit fama internacional, i a l'hora d'aquestes festes ningú no sabia deixar de menjar-ne. «Per Nadal, torrons», diu una dita de la terra. Avui aquestes tres paraules són una vertadera consigna universal. Els comerciants del ram haurien d'explotar-la des del punt de vista publicitari. Perquè, ben mirat, no és mal eslògan...

Fuster

"JORNADA" 23-XII-61